

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας αφορά τοπιακή παρέμβαση που χωροθετείται στην παραλιακή ζώνη της περιοχής των οικισμών Παλαικάστρου και Αγκαθιά της επαρχίας Σητείας και έχει βασικό στόχο τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης των οικισμών αυτών με το τοπίο που τους περιβάλλει.

Η περιοχή είναι περιβαλλοντικού και οικολογικού ενδιαφέροντος, ενταγμένη στα δίκτυα Νατούρα 2000 και του γεωπάρκου Σητείας (το οποίο πλέον ανήκει στο δίκτυο γεωπάρκων της UNESCO) και αποτελεί σημείο έμπνευσης για καλλιτέχνες, φωτογράφους, ορνιθολόγους φυσιολάτρες κτλ. Η περιοχή σήμερα υφίσταται ήπια τουριστική εκμετάλλευση, εγκαταστάσεις bungalows, πισίνες κτλ

Γενικά όμως επικρατεί οπτική αλλοίωση του τοπίου, με ξενικά φυτικά είδη, κακή αρχιτεκτονική, παράνομες επεμβάσεις στους υδροβιότοπους και τα οικοσυστήματα, κυκλοφοριακή κατάχρηση των οχημάτων 4x4 και των τροχόσπιτων σε προστατευμένα ευαίσθητα οικοσυστήματα, κτλ.

-Βασικές αρχές σχεδιασμού:

Στο σχέδιο δράσης προτείνεται:

-Αφαίρεση όλου του ξενικού επιθετικού υλικού

-Η αφαίρεση των κακών παρεμβάσεων, ως καταλύτης, για την επιστροφή στο τοπίο που έχει χαθεί.

-Καθαίρεση όλων των κτισμάτων και των κολυμβητικών δεξαμενών που βρίσκονται εντός των υδροβιότοπων αφήνοντας όμως ως ίχνος μνήμης, νέες ήπιες παρεμβάσεις από ξύλο και corten.

-Θεσμοθετείται νέο Master Plan και σχέδιο δράσης με σκοπό την εξήγηση του τοπίου, ανάγνωση, αναγνώριση του τοπίου, ώστε να το καταστήσει πόλο τουριστικής, οικονομικής έλξης, και να το καθορίσει ως τοπίο σπόρο για μεταγενέστερες παρεμβάσεις.

-Περιπλάνηση, κίνηση, αναφορές στο πριν, ελαιώνες, η ελαιοπαραγωγή μέσα στους αιώνες, συμμετοχή του επισκέπτη στην διαδικασία συλλογής καρπού και της ξεχασμένης διαδικασίας ψυχρής σύνθλιψης για την παραγωγή του καλύτερου ελαιολάδου.

Σκοπός – να χορογραφείται η κίνηση του επισκέπτη ώστε να στοχεύσει σε συγκεκριμένα σημεία του τοπίου και να ταυτιστεί σε αυτό.

Αφαιρώντας τα κακώς κείμενα προστίθεται νόημα.

-Το έργο καταστροφής των κακών παρεμβάσεων γίνεται έργο δημιουργίας επανασύνθεση και επανασύνδεση με το τοπίο

-Ψυχική εμπειρία, ενδοσκόπηση

-Πολιτιστική στάθμη, σωματική εμπειρία, ψυχική εμπειρία

-το Τοπίο που χάνεται...

Η βιωματική σχέση με την περιοχή συνέβαλε στην διεξοδική διερεύνηση-ανάλυση των πολιτισμικών δεδομένων που διαμορφώνουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της.

Με άξονα τη διατήρηση αλλά και την ενίσχυση της φυσικής διάστασης του τόπου, προτείνεται μια ήπιας μορφής παρέμβαση στα όρια του ανθρωπογενούς τοπίου με το φυσικό, που υλοποιεί την πρόσβαση στην παράλια ζώνη τον αρχαιολογικό χώρο του Ρουσσόλακου και στους υγροβιότοπους της περιοχής.

Επιχειρώντας την ένταξη της πρότασης, βασικός προβληματισμός ήταν, ποια θα είναι τα όρια της μέσα σε ένα τοπίο φυσικό και προστατευόμενο αλλά και μέσα σε ένα αγροτικό τοπίο κατά βάση ελαιώνων.

Η σχέση του φυσικού με το τεχνητό, τα όρια και η έκταση του σχεδιασμού, η υλικότητα της ιδέας, η γεωμετρία του αγροτικού τοπίου, καθώς και η αυθόρμητη αρχιτεκτονική αποτέλεσαν παράγοντες που διαμόρφωσαν το συνθετικό αποτέλεσμα.

Η επιλογή του ξύλου ως κυρίαρχο υλικό, έγκειται στην επιθυμία για την δημιουργία μίας επέμβασης φιλικής προς το περιβάλλον και εφήμερης, όπου σε περίπτωση μετασχηματισμών, η καταστροφή της δε θα αφήσει "ίχνη".

Η χωμάτινη διαδρομή από σταθεροποιημένο χώμα και οι κατασκευές που τοποθετούνται αποτελούν μια αναφορά στις απλές αυτοσχέδιες κατασκευές που συναντάμε στην περιοχή και οι οποίες έγιναν για να καλύψουν άμεσα κάποιες ανάγκες.

Η φυσική τυχαιότητα με την οποία τοποθετούνται τα κατασκευαστικά στοιχεία, παραπέμπει στον αυθορμητισμό των αυτοσχέδιων κατασκευών που συναντώνται στην περιοχή μελέτης (καλύβες, αγροτικές αποθήκες, αμνοστάσια κτλ) αλλά και στον τρόπο με τον οποίο οργανώνονται τα στοιχεία της φύσης.

Αναγνωρίζοντας τη μορφή της αυτοφυσούς βλάστησης της περιοχής ως χαρακτηριστικό της ταυτότητας του τόπου, δεν παρεμβαίνουμε παρά μόνο με κάποιες καλλιέργειες πειραματικού χαρακτήρα – γραμμικούς κήπους που ακολουθούν τη ροϊκή ανάπτυξη του τοπίου και δύνανται να λειτουργήσουν ως συνδετικός κρίκος των κοινωνικών σχέσεων με την ύπαιθρο μέσα από συλλογικές πρακτικές και συνδέσεις με ένα κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ένα ελαιοτριβείο φάμπρικα παλαιού τύπου με την μέθοδο της ψυχρής σύνθλιψης των καρπών, η οποία θεωρείται και η καλύτερη για την ποιότητα του τελικού προϊόντος.

Βασικό συνθετικό εργαλείο επίσης αποτέλεσε η συναισθηματική ενεργοποίηση του ανθρώπου μέσα από το βίωμα του τοπίου στο οποίο βρίσκεται.

Αναζητώντας τις έννοιες εκείνες που συνδέουν τον άνθρωπο με το τοπίο και την κίνηση του σε αυτό, συγκεκριμενοποιείται ο όρος «περιπατητής», διερευνώντας ταυτόχρονα παρεμφερείς όρους όπως: Περιπατητής, Περιηγητής, Περιπλανώμαι, Περιπλάνηση.

Μέσω αυτής της διερεύνησης ορίζεται ο περιπατητής ως τον άνθρωπο που περπατά χωρίς σκοπό, είτε γιατί δεν είχε αρχική υποχρεωτική πορεία είτε γιατί παρέκκλινε από αυτήν. Παρατηρεί το τοπίο, άλλες φορές λιγότερο και άλλες περισσότερο. Άλλοτε παραμένει αποκομμένος από τα γεγονότα και άλλοτε συμμετέχει. Η κίνηση του επηρεάζεται από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του τόπου, όπως η αρχιτεκτονική, η ιστορία, το τοπίο, το φως, ο ήχος, το κλίμα, οι άνθρωποι, οι υφές και οι ψυχολογικές συνιστώσες, όπως οι επιθυμίες, η διάθεση, τα συναισθήματα, οι ανάγκες που συντελούν στην μη προβλέψιμη συνέχιση της πορείας του.

Ένα παλίμψηστο χώρου και χρόνου, απόλυτα εξωστρεφές. Εξωστρεφές όσον αφορά τις κοινωνικές ζώνες περιπάτου, αναψυχής, αθλητισμού, πολιτιστικών δράσεων, περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και ορνιθοπαράτηρησης και εσωστρεφές όσον αφορά την περιήγηση εντός του αγροτικού τοπίου και στους ελαιώνες.

Εντέλει, αναδεικνύεται η δυναμική της περιοχής, δημιουργώντας μικρά χωρικά «επεισόδια» - σημεία, **με απώτερο σκοπό την συναισθηματική ενεργοποίηση του περιπατητή ο οποίος ανεβαίνοντας στις υπερυψωμένες καλύβες ως αναδυόμενος «ναυαγός» μέσα από την «θάλασσα» των ελαιώνων**, επαναπροσδιορίζει την θέση του στον χώρο, προσανατολίζεται και απολαμβάνει τις θεάσεις προς την θάλασσα και τα γύρω βουνά.

Αυτές οι υπερυψωμένες καλύβες προσφέρουν την δυνατότητα διήμερευσης κατά τους χειμερινούς μήνες της ελαιοκομιδής, ακόμα και διανυκτέρευσης κατά την καλοκαιρινή περίοδο.

Στην παραλία, οι καλύβες μετασχηματίζονται σε αποθηκευτικούς χώρους εξοπλισμού ιστιοσανίδας για τους επισκέπτες σέρφερς που κατακλύζουν την περιοχή για 6 μήνες κάθε χρόνο προσφέροντας έσοδα για τον δήμο Σητείας, ενώ ταυτόχρονα αποδεδειγμένα τα αλμυρικά από τον ρόλο σκίασης του εξοπλισμού και απομακρύνονται τα τροχόσπιτα που βρίσκονται δίπλα στην παραλία για τον ίδιο σκοπό.

Στον αρχαιολογικό χώρο οι υπερυψωμένες καλύβες δίνουν την δυνατότητα στον επισκέπτη, από ένα προστατευμένο από τον ήλιο χώρο να «διαβάσει» την κατοψη της αρχαίας πόλης του Ρουσσόλακου από ψηλά.

Στο ποτάμι κατασκευάζονται ξύλινες γέφυρες που δίνουν νέα χωρική διάσταση στην περιήγηση και αποτελούν προστατευμένα από τον δυνατό ήλιο καταφύγια για την ορνιθοπαράτηρηση των μεταναστευτικών πουλιών.

Στους υδροβιότοπους προτείνεται η ίδια υπερυψωμένη καλύβα καταφύγιο που θα φιλοξενεί τους ορνιθολόγους που επισκέπτονται την περιοχή καθ'ολη την διάρκεια του χρόνου.

Για την πρόσβαση στους λόφους της περιοχής κατασκευάζεται λίθινο παραδοσιακού κτισίματος καλντερίμι και η διαδρομή καταλήγει σε μεταλλικό από κορτέν κουτί – καταφύγιο για φιλοξενία και προστασία από τους ανέμους κατά την θέαση της περιοχής.

Στην παράλια ζώνη δημιουργούνται νέες διαδρομές και σημεία στάσης. Αποκλείεται η κίνηση των οχημάτων και προβλέπονται θέσεις στάθμευσης σε μη ορατά σημεία -προς την ενδοχώρα.

Οι ταβέρνες και τα τουριστικά καταλείμματα που έχουν καταπατήσει την γραμμή αιγιαλού, καθαιρούνται και τοποθετούνται σε απόσταση 100 μέτρων από την γραμμή παραλίας. Δίνοντας την θέση τους σε παραλιακό πάρκο.

Γίνεται τεχνητή αναπλήρωση στην παραλία μπροστά από τις ταβέρνες και καθαιρείται κάθε παρέμβαση που συνέβαλε στην διάβρωση της εξ' αρχής (τοιχεία κτλ).

«Περπατώντας επάνω σε τούτη τη γη, η καρδιά μας χαίρεται με την πρώτη χαρά του νηπίου την κίνησή μας μέσα στο χώρο της πλάσης, την αλληλοδιάδοχη τούτη καταστροφή κι αποκατάσταση της ισορροπίας που είναι η περπατησιά.

Χαίρεται το προχώρεμα του κορμιού επάνω απ' την ανάγλυφη τούτη ταινία που είναι το έδαφος. Και το πνεύμα μας ευφραίνεται από τους άπειρους συνδυασμούς των τριών διαστάσεων του Χώρου, που μας συντυχαίνουν και αλλάζουν στο κάθε μας βήμα ένα γύρω μας, και που το πέρασμα ακόμα ενός συννέφου, ψηλά εις τον ουρανό είναι ικανό να τους μεταβάλει.

Προσπερνούμε δίπλα σε τούτο το βράχο, τον κορμό του δέντρου ή κάτω από τούτο το θύσανο της φυλλωσιάς του.

Ανεβαίνουμε, κατεβαίνουμε μαζί με το έδαφος, επάνω εις τα κυρτώματά του, τους γηλόφους, τα όρη ή βαθιά μέσα στις κοιλάδες.

Χαιρόμαστε την επίπεδη έκταση της πεδιάδος, μετρούμε τη γη με τον κόπο του κορμιού μας.

Το έρημο τούτο μονοπάτι είναι απείρως ανώτερο από τις λεωφόρους των μεγαλουπόλεων. Γιατί με την κάθε πτυχή του, με τις καμπές του, τις άπειρες εναλλαγές της προοπτικής του χώρου που παρουσιάζει, μας μαθαίνει τη θεία υπόσταση της ατομικότητας της υποταγμένης εις την αρμονία του 'ολου.

Μελετούμε το πνεύμα που αναδίνεται απ' τους τόπους.

Εδώ το έδαφος είναι σκληρό, πετρώδες, απότομο· το χώμα ξερό. Εκεί η γη είναι επίπεδη. Νερό αναβλύζει ανάμεσα από βρύα.

Εδώ οι πνοές, το ύψος και η σύσταση του εδάφους μας αναγγέλουν τη γεινίαση της θάλασσας.

Εκεί θάλλει πλούσια χλωρίδα, η ακρότατη τούτη τελείωση της πλαστικής διαμόρφωσης του εδάφους, που ξέρει να εναρμονίζει το έντυμά της με το ρυθμό των εποχών.

Εδώ οι φυσικές δυνάμεις, η γεωμετρία της γης, η ποιότητα του φωτός και του αιθέρα, προσδιορίζουν τούτο τον τόπο για κοιτίδα πολιτισμού.

Εκεί μυστηριώδεις αναθυμιάσεις αναδίνονται, θαρρείς, από τη γη ... Ο γκρεμνός αυτός σου προκαλεί δέος. Το σπήλαιο τούτο είναι κατοικία μυστηριωδών πνευμάτων, υπερφυσικών δυνάμεων. Είναι οι σεβάσμιοι πανάρχαιοι τόποι λατρείας ... Εμπρός εις την αρχέγονη εικόνα της Γης όπου κρατούνε, η ψυχή δέχεται ένα μυστικό τίναγμα, όπως οι ραβδοσκόποι στην αόρατη παρουσία του υπόγειου νάματος ...

Το φως έπλασε τούτο τον Κόσμο. Το φως τον συντηρεί και τον γονιμοποιεί.

Αυτό μας το φανερώνει στα υλικά μας μάτια, για να φωτίσει το φως της ψυχής μας.

Επάνω από την ακίνητη (3) τούτη γεωμετρία της γης, είναι το αεικίνητο Κράτος του Αιθέρος και του Φωτός.

Γυρνάει το άστρο της Ζωής, έρχεται, φεύγει και γίνεται ημέρα και νύχτα.

Πλησιάζει τη γη, μακραίνει και γίνεται καύμα ή ψύχος, όμβρος ή ξηρασία, αιθρία ή ζόφος, νεφέλη, βροχή ή άνεμος.

Και η ανθρώπινη ψυχή χαίρεται την κινούμενη τούτη γεωμετρία του αιθέρος και του φωτός, που είναι οι εποχές.

Το Φως την ευφραίνει, ο άπειρος κόσμος των Μορφών και του Χρώματος.

Μελετάει το πνεύμα των Ωρών, την απόκλιση των ακτίνων, το μήκος της σκιάς. Την κράση των όμβρων και της ξηρασίας, του καύματος και του ψύχους,(5) τους σχηματισμούς των νεφών.

Μα περισσότερο απ' όλα μ' αρέσει να βλέπω σήμερα, κατ' απ' το φως τούτο της χειμωνιάτικης ευθείας, το θέαμα του εδάφους. Πετρώματα που θεϊκές δυνάμεις τα έπλασαν, βράχοι, συντρίμια βράχων και πέτρες, η απειράριθμη όπως τ' άστρα σκόνη του γόνιμου χώματος

Σκύβω και πιάνω ένα λιθάρι. Το χαϊδεύω με το βλέμμα, με το χέρι. Είναι ένας ασβεστόλιθος γκρίζος. Η φωτιά εμόρφωσε το θεϊκό σχήμα του, τα ύδατα τον διέπλασαν, του εχάρισαν το λεπτό τούτο ρούχο της αργίλου, αλλού άσπρο, αλλού ερυθροκίτρινο του σιδήρου.

Τον στριφογυρίζω μέσα στα χέρια μου, μελετάω την αρμονία του διαγράμματός του.

Χαίρουμαι τα ισοζυγίσματα τούτα των εξοχών και των εσοχών. Τα ισορροπήματα του φωτός και της σκιάς.

Χαίρουμαι επάνω του την πλήρωση των οικουμενικών εκείνων νόμων που, όπως έλεγε ο Γκαίτε, θα μας έμεναν άγνωστοι αν δεν τους ξεσκέπαζε στον ποιητή και τον καλλιτέχνη η αίσθηση του ωραίου.»

Από Δ.Πικιώνη «Συναισθηματική Τοπογραφία»